

Motion till riksdagen

1986/87:Ju802

Carl Bildt m. fl. (m)

Ökad rättstrygghet

Rättstryggheten i fara

Brottsligheten fortsätter att öka

Brottsutvecklingen är mycket oroande. 1986 uppgick antalet anmälda brott mot brottsbalken till omkring 927 000 enligt preliminära uppgifter, vilket innebär en ökning med ca 125 000 brott sedan 1982. Brotten har mer än femdubblats sedan 1950. Det begås därtill drygt 100 000 brott mot andra straffrättsliga lagar, exempelvis narkotikastrafflagen. Brottsligheten fortsatte att stiga under 1986. Variationer kan förekomma mellan olika år men den långsiktiga tendensen är tydlig: brottsligheten ökar stadigt.

Ett okänt antal brott anmäls inte alls. Skillnaden mellan antalet begångna brott och antalet anmälda brott är stor. Detta gäller inte minst vålds- och egendomsbrott. Det framgår av en intervjuundersökning (SCB) att 1984 råkade 320 000 personer ut för våld eller hot om våld, och 22 % av hushållen drabbades av stöld eller skadegörelse. Omkring 12 % av befolkningen uppgav sig ha avstått från att gå ut på kvällen av rädsla för att bli ofredade.

Näst efter våldsbrott framstår bostadsinbrotten som särskilt kränkande för dem som drabbas. Varje människa räknar ju med att vara trygg i sitt hem. Risker för att möta en plundrad bostad ökar dock. Försäkringsbolagen har tvingats höja premierna för hemförsäkring med direkt hänvisning till det stigande antalet bostadsinbrott. På motsvarande sätt ökar kostnaden för bilförsäkringar bl. a. beroende på allt fler stölder av bilar.

Det stora flertalet brott klaras aldrig upp. Endast omkring en tredjedel av brottsbalksbrotten klarades upp 1985. Vissa brott har en nära nog obefintlig uppläringsprocent, exempelvis cykelstöld med 2 %. Endast 10 % av bostadsinbrotten klaras upp.

Socialdemokraterna och brottsligheten

Socialdemokraternas politik präglas inte av den konsekvens och handlingskraft som krävs för att komma till rätta med brottsligheten. Socialdemokraterna tycks inte inse hur oroad allmänheten är. Den socialistiska majoriteten i riksdagen har tvärtom genomfört lagändringar som har ökat antalet brott.

Ett flagrant exempel på "reformer" som har lett till ökad brottslighet är

den s. k. halvtidsfrigivningen från fängelsestraff. Effekten av halvtidsfrigivningen blev en statistiskt belagd ökning av bl. a. stölder, bedrägerier och rån.

Möjligheterna till åtalsunderlåtelse har vidgats. Denna förändring medför att ännu fler brott inte ens kommer att utredas ordentligt av polisen och att många brottslingar kommer att slippa påföljd för sina lagöverträdelser.

Narkotikamissbruk ligger bakom många brott. Trots detta är själva konsumtionen av narkotika inte straffbelagd. Socialdemokraterna vägrar alltså att medverka till en heltäckande kriminalisering av konsumtion av narkotika. På motsvarande sätt önskar de inte medverka till att narkotikahandling i kriminalvårdsanstalter effektivt stoppas.

Polisens resurser har under senare år försvagats. Socialdemokraterna är emellertid inte beredda att årligen utbilda fler än 150 nya poliser, trots att rikspolisstyrelsen nu liksom föregående budgetår har krävt 460.

Socialdemokraternas bristande intresse för enskildas rättsskydd har blivit mycket tydlig genom justitieministerns olika uttalanden. Då han mötte personer som själva haft inbrott, förklarade han att detta är något "vi får leva med". Han har också i en riksdagsdebatt i februari 1986 konstaterat att "under 1980-talet har vi haft en gynnsam utveckling när det gäller brottsligheten".

Under våren 1986 presenterade den s. k. fängelsestraffkommittén sitt betänkande om påföljder för brott m. m. I kommittén vann den socialdemokratiska meningen majoritet, vilket resulterade i förslag om sänkta straff för ett stort antal brott, bl. a. misshandel.

Justitieministern har vidare deklarerat att vissa lagändringar skall föreslås i syfte att minska antalet brott. Bl. a. skall straffskärpningar ske beträffande bostadsinbrott och allvarlig misshandel. Vilken utformning lagarna skall ges är ännu inte känt. Mot bakgrund av socialdemokraternas tidigare handlande och deras ovilja att förstärka polisens resurser är det dock uppenbart att regeringspartiet saknar en genomtänkt, konsekvent kriminalpolitik.

Tvärtom kan med stort fog hävdas att de signaler den socialdemokratiska regeringen sänt ut till brottsbenägna personer är att riskerna för upptäckt, åtal och kännbara frihetsberövande påföljder minskar. För den grupp kriminella som i hög grad lever på brott har detta inneburit ökade möjligheter och den laglydige medborgaren har utsatts för allt fler brott, ökat lidande och ökande kostnader.

Det moderata alternativet

Rättssamhället måste värnas

I ett rättssamhälle kan den enskilde vara trygg i sitt hem och på gator och torg. Även den som är svag vet att han inte saknar skydd för liv och egendom. Handlingar som flertalet medborgare anser klandervärda, är straffbelagda. Om ett brott inträffar finns ett fungerande rättsväsende, vilket innebär att brottslingen kan gripas, åtalas och dömas till ett rättvist straff. Detta kräver att det finns polis, åklagare, domstolar och kriminalvård med erforderliga resurser. I ett rättssamhälle spelar åtgärder som syftar till att förebygga brott en avgörande roll. Det är viktigt att barn och ungdomar i familj och skola får

lära sig att ta ansvar för sig själva och sina medmänniskor.

Den sista fasen i ett rättssamhälles upplösning är ett samhälle i anarki. I detta gäller den starkares lag. Där får var och en skydda sig själv och sin egendom efter bästa förmåga. Det är självklart att i ett sådant samhälle drabbas svaga människor hårdast.

Brottsligheten har under efterkrigstiden successivt ökat och har nu nått sådana proportioner att man med fog kan hävda att den utgör ett allvarligt samhällsproblem. Oavsett svårigheterna med mörkertal, anmälningsbenägenhet etc. är alla brottsforskare ense om att statistiska uppgifter om ökat antal brott i stort speglar en faktisk verklighet.

Flera tecken tyder på att kriminalitetsutvecklingen och regeringens oförmåga att bryta utvecklingen redan har skapat allvarliga brister i människornas trygghet. Rättssamhället har därmed brustit i en av sina viktigaste uppgifter: att skydda medborgaren till liv, hälsa, integritet och egendom.

Det allmännas möjligheter att reagera på denna utveckling har successivt försvagats. Sedan mitten på 1970-talet har poliskårens kapacitet faktiskt minskat. Antalet uppklarade brott i förhållande till de anmälda sjunker. Polisen tvingas i praktiken avskriva ett allt större antal grova brott. Åklagarnas arbetsbörda har ökat i en sådan takt att starkt ökade möjligheter att underlåta åtal har införts i syfte att bemästra situationen. Domstolarnas ärendebalanser har de senaste åren ökat, och någon tendens till minskning kan inte skönjas. Samtidigt har domstolsväsendet börjat drabbas av personalflykt. För att hindra en snabb ökning av antalet intagna inom kriminalvården har halvtidsfrigivning införts.

Härtill kommer den senaste tidens rapporter om vålds- och mobbningsproblem bland ungdomar. Dessa vittnar om en tilltagande nedbrytning och upplösning av grundläggande normer avseende respekt för andra människors integritet.

I praktiken har detta resulterat i att människor ibland är rädda för att vistas ute kvällstid eller att passera vissa platser, eftersom de fruktar att bli utsatta för brott. Många förstärker sitt egendomsskydd genom larminstallationer eller dyra försäkringar. Enskilda börjar beväpna sig för att själva kunna stå emot brottsliga angrepp. Grannar sluter sig samman för att med brännbolls-trän bevaka sina bilar i garaget nattetid. Detta är en förståelig, men mycket oroande utveckling.

Moderata samlingspartiet vill återupprätta rättssamhället. I riksdagen har vi därför lagt fram förslag om åtgärder som förstärker rättstryggheten och föreslagit att rättsväsendet skall tillföras ökade resurser. Många av våra förslag bygger på principen om allmänprevention. Vi anser att om vissa handlingar kriminaliseras och lagöverträdare ådöms straff har detta en brottsavhållande verkan.

Trygga familjer ger minskad brottslighet

De utpräglade kriminalpolitiska insatserna, såsom polisens resurser eller påföljdssystemets utformning, är enligt moderat grundsyn något av en andra försvarslinje mot brottsligheten. Den första – och på sikt avgörande – är att

det i samhället skapas förutsättningar för att alla människor skall inse det förkastliga i att begå brott. Därför har familjepolitiken i många avseenden en avgörande betydelse för brottslighetens utveckling. Men även utformningen av social- och skolpolitiken har stort inflytande.

Huvudansvaret för ett barns utveckling till en ansvarsfull medborgare måste alltid ligga på föräldrarna. En främmande person eller en institution kan normalt sett inte helt fylla denna uppgift. Det är en angelägen uppgift för olika samhällsorgan att inpränta föräldraansvaret. För att familjerna skall kunna fungera på önskvärt sätt måste de ges reell valfrihet att ordna sin egen tillvaro, exempelvis beträffande val av bostad, barntillsyn och skolform.

En moderat familjepolitik ger större möjligheter åt familjer att själva bestämma sina villkor och ökat utrymme för att bygga upp stabila och förtroendefulla kontakter mellan föräldrar och barn.

Våldsbrottsligheten

1986 anmäldes drygt 81 000 våldsbrott enligt preliminära uppgifter. Under de senaste tio åren har antalet våldsbrott nära fördubblats.

Som nämndes inledningsvis visar intervjuundersökningar att antalet personer som drabbas av våldsbrott eller hot om våld är väsentligt fler än antalet anmälda brott ger intryck av.

Orsakerna till den ökade våldsbrottsligheten får sökas på flera håll. Familjebandens upplösning, oro i skolan, ungdomsarbetslösheten och missbruk av alkohol och narkotika också i de yngre åldrarna har stor betydelse. Vissa yttringar i kulturmönstret, såsom drog- och våldsförhärlikande, kan även ha betydelse. Den kriminologiska forskningen framhåller att en viktig orsak till ungdomsbrottslighet är bristande vuxenkontakter och inkonsekventa uppfostringsmönster. I otryggheten finns en av de främsta grogrunderna för brott och annat asocialt beteende. Mycket skulle se annorlunda och bättre ut i dagens Sverige om inte så många barn for illa till följd av brist på omtanke, kärlek och omvårdnad.

Ett barn behöver känna att de vuxna verkligen bryr sig om det. Däri ligger en skyldighet för de vuxna att sätta gränser för barns beteende och att lära barn vilka normer som skall gälla i relationen mellan människor och samhället i övrigt. Att ge barnen handläggningsmönster och lära dem att i växande utsträckning ta hänsyn och ansvar för sig själva, sina medmänniskor och sin livsmiljö är bästa vägen att förebygga brottslighet.

På kort sikt är det dock även nödvändigt att vidta andra åtgärder för att motverka våldsbrotten. När våldet fått en sådan utbredning att enskilda människor drar sig för att t. ex. använda offentliga kommunikationsmedel har rättssamhället svikit en av sina grundläggande uppgifter. Det är därför viktigt att ökade insatser görs för att öka tryggheten på gator och torg och att man genom ökad övervakning försöker förhindra det meningslösa våldet.

Det är inte ovanligt att kvinnor hotas eller misshandlas av män som de tidigare har sammanlevt med. I sådana fall tvingas kvinnan ofta att byta bostad och arbete för att undgå att utsättas för nya brott. Sådana förföljda kvinnor – och givetvis även deras barn – drabbas av ett oacceptabelt lidande. Det måste skapas ett bättre skydd för sådana kvinnor. Olika åtgärder bör

prövas. En lösning är att domstol får möjlighet att förbjuda en person att uppsöka någon som han tidigare har hotat eller misshandlat. En bestämmelse om sådant besöksförbud bör införas i brottsbalken.

Mot. 1986/87
Ju802

Stöldvägen måste stoppas

Alla tillgreppsbrott har ökat kraftigt under de senare decennierna. Sedan 1950 har antalet inbrott mer än femdubblats. Enbart värdet av varor som snattas uppskattas till miljardbelopp. De särskilda åtgärder som erfordras för att komma till rätta med butiksnatterier behandlas i motion 1986/87:Ju626 av Per-Olof Strindberg m. fl. Samtidigt med denna utveckling har risken för att lagöverträdaren skall upptäckas och straffas blivit allt mindre.

Resultatet har blivit att de enskilda får försöka att själva skydda sig mot brott. Det är visserligen rimligt att medborgarna försöker förhindra eller försvåra bl. a. stölder. Ytterst är dock det allmänna skyldigt att bekämpa brottsligheten. Det är uppenbart att denna uppgift försummas. Endast ett fåtal av alla bostadsinbrott klaras upp.

När det särskilt gäller bostadsinbrott krävs en lagändring som gör att en sådan handling alltid skall bedömas som grov stöld och därmed leda till hårdare straff (8 kap. 4 § brottsbalken). Ett inbrott upplevs av de flesta som en grov integritetskränkning. Även om den som drabbas har hemförsäkring uppstår ekonomiska förluster. Värre är dock känslan av att inte längre vara skyddad i det egna hemmet och förlusten av föremål vars affektionsvärde aldrig kan ersättas.

Ekonomisk brottslighet

Ekonomisk brottslighet skadar solidariteten mellan individ och samhälle. Sådan brottslighet i näringsverksamhet leder även till att en snedvriden konkurrenssituation uppkommer och till att seriös verksamhet skadas eller t. o. m. konkurreras ut.

Ekonomisk brottslighet beror i hög grad på skattetrycket. Socialdemokraterna har tillgripit åtgärder som har drabbat hela branscher och utgör betydande inskränkningar i näringsfriheten. Resultatet har blivit kraftigt ökad offentlig styrning och kontroll av privat näringsverksamhet.

Ett avgörande inslag i kampen mot ekonomisk brottslighet är enligt vår mening att sänka skattetrycket. Beskattningen skall sänkas, främst genom lägre skatter på arbete och produktion, och förenklas så att medborgarna utan svårighet kan fullgöra sina skyldigheter.

Branscher som är utsatta för oseriösa näringsidkare bör själva ta på sig ett större ansvar för att upprätthålla god sed och etik inom näringen.

Åtgärder mot ekonomisk brottslighet får aldrig resultera i minskad rättssäkerhet för medborgarna eller i avsteg från våra grundläggande rättsliga principer.

Polisväsendets främsta uppgift är att förebygga brottslig verksamhet och att ingripa mot den som har begått brott. För att polisen skall kunna verka som en effektiv brottsförebyggande faktor är det nödvändigt att den har tillräckliga resurser för att klara upp begångna brott. Ökad upptäcks- och därmed bestraffningsrisk är en mycket viktig brottsavhållande faktor.

Rikspolisstyrelsen konstaterade 1985 i sitt budgetförslag att polisen inte hade tillförts tjänster i den omfattning som motsvarade behovet. Tvärtom hade en viss minskning av antalet tjänster skett. Rikspolisstyrelsen uttalade att polisens resurser var utomordentligt hårt ansträngda och att det var tydligt att situationen hos chefer och övrig personal väckte en känsla av uppgivenhet. För att förbättra situationen krävde styrelsen att 460 nya poliser skulle utbildas. Endast moderaterna stödde helt detta förslag i riksdagen.

I sina senaste petita konstaterar rikspolisstyrelsen att resurserna nu är utomordentligt hårt ansträngda inom polisens alla verksamhetsgrenar. Rikspolisstyrelsen betonar också att den låga aspirantintagningen starkt förvärrat problemet. Enligt styrelsen motsvarar inte det formella antalet tjänster verkligheten. Det skulle nämligen behövas nästan 1 100 fler tjänster för att personaltillgången skulle motsvara den som rådde år 1979. Orsaken till denna brist är arbetstidsförkortning och olika former av ledighet. Styrelsen yrkar ånyo att 460 nya poliser skall utbildas. Sker inte detta kommer avgången från poliskåren att överstiga rekryteringen. Rikspolisstyrelsen varnar också för att allmänhetens känsla av att ha blivit övergiven redan har resulterat i att s. k. medborgargarden uppstått.

En förstärkning måste ske och denna bör äga rum genom kraftigt ökad rekrytering till polishögskolan. Enligt vår mening måste antalet under kommande budgetår höjas till 460. Formellt yrkande om detta framställs i separat motion.

Självfallet måste vidare alla möjligheter till effektivisering av polisens verksamhet utnyttjas. Detta kan ske bl. a. genom användning av modernare utrustning.

En fortsatt utbyggnad av verksamheten med kvarterspoliser bör ske, vilket i förening med ökat inslag av fotpatrullering skapar förtroende mellan polis och allmänhet.

Regeringen har nyligen begärt att rikspolisstyrelsen skall avge förslag till omfördelning av polismanstjänster mellan de olika polisdistrikten. En sådan omfördelning kommer att beröra omkring 350 tjänster. Effekten blir att distrikt som nu har relativt sett bättre brottsbekämpning får sämre resurser. Detta kan endast resultera i ökat antal brott och färre uppklarade brott i dessa distrikt. Vi menar att en sådan omfördelning är ett tecken på att även regeringen inser att antalet poliser totalt sett är för få.

Snabbare reaktion på brott

Tiden mellan brott och påföljd måste förkortas. Detta har stor betydelse av såväl allmän- som individualpreventiva skäl. Det är oacceptabelt att det i vissa fall kan dröja flera år innan en person åtalas och döms för begångna brott. Därför bör jourdomstolar införas på försök för sådana mål där en kortare handläggningstid kan förenas med kraven på rättssäkerhet.

En mycket stor andel av de dömda återfaller i brott. För vissa kategorier är siffran så hög som 80–90 %. En liten grupp av kriminellt belastade personer svarar för en stor andel av de brott som begås.

I BRÅ:s skrift *Brottsutvecklingen 1986* visades att 3 % av de misstänkta svarar för 35 % av alla brottsdeltaganden (en person som har begått ett brott = ett brottsdeltagande, tre personer som har begått fyra brott = tolv brottsdeltaganden). En grupp som omfattar ca 2 500 personer står för omkring en tredjedel av alla brott.

Även andra rapporter har bekräftat att gruppen av högaktivt kriminella spelar en större roll för brottsnivån i dag än tidigare.

Vi menar att det inte kan tolereras att ett litet antal vanebrottslingar årligen skall få åsamka hundratusentals människor lidande genom exempelvis våldshandlingar eller stölder. Den lilla skaran högaktivt kriminella orsakar genom sin verksamhet oproportionerliga kostnader för såväl brottsoffer som det allmänna.

Denna utveckling måste brytas. En skarpare reaktion vid återfall är nödvändig för att skydda människor mot brott. Om brottslingar får klart för sig att återfall konsekvent leder till obehagliga följder kommer brottsbenägna personer i ökad utsträckning att avstå från att begå brott.

Strängare påföljder krävs således beträffande de utpräglade vanebrottslingarna. Återfall skall ges särskild straffskärpande betydelse sedan en person har dömts vid ett flertal tillfällen och likväl begår nya brott. Då bör ett proportionellt strängare straff utdömas. Fortsätter personen att begå brott skall successivt allt hårdare straff utdömas. Vid prövning i domstol måste det självfallet vara möjligt att ta hänsyn till såväl antal som typ av brott. Reaktionen skall stå i relation till brottens svårhet.

Ett annat alternativ är att vanebrottslingar interneras. Internering är emellertid en tidsbestämd påföljd, något som vi menar inte kan godtas. Internering bygger på tanken att det är möjligt att göra en prognos över hur brottslingen kommer att uppföra sig i framtiden. Sådana prognoser är osäkra. I vårt alternativ bestämmer brottslingen själv sin "prognos". Upphör han med att begå brott slipper han straff, begår han brott blir straffet fortlöpande allt svårare.

Skärpta regler vid villkorlig frigivning

Nuvarande regler om villkorlig frigivning från fängelsestraff är orimliga. Frigivning efter halva den tid som anges i domen kan bara minska respekten för straffregler och domstolar. Villkorlig frigivning skall vara en belöning för gott uppförande och inte komma i fråga förrän större delen av straffet har avtjänats.

För den som har frigivits villkorligt löper en prövotid. Även i detta fall skall återfall anses allvarligare än i nuläget. Det är ett förtroende som bryts då den som är villkorligt frigiven begår ett nytt brott. All återstående strafftid skall därför normalt avtjänas vid återfall i brott.

Det är vanligt att de som dömts till skyddstillsyn begår nya brott. Inte sällan förordnas då endast att dessa brott skall omfattas av skyddstillsynen, dvs. den tidigare ådömda påföljden skall avse också ett senare begånget brott. Någon särskild reaktion inträffar alltså inte.

Det är nödvändigt med stramare regler vid återfall i brott. Påföljden skyddstillsyn bör därför normalt ersättas av ett frihetsstraff vid återfall.

Villkorligt fängelse i stället för villkorlig dom

De som begår brott som kan leda till fängelse ådöms ofta villkorlig dom första gången. Påföljden kan närmast betraktas som en varning. Många uppfattar en villkorlig dom som ett frikännande. Begår den dömde ett nytt brott kan domstolen undanröja den villkorliga domen och utdöma ett nytt straff för båda brotten. I praktiken har emellertid det första brottet ganska liten betydelse i sådana situationer.

Det är nödvändigt att skärpa påföljden villkorlig dom. En lösning som bör övervägas är att ersätta den med villkorligt fängelse. Domstolen skulle då bestämma ett fängelsestraff, men medge anstånd med straffets verkställande. Inträffar ett återfall under en prøvotid skulle det villkorliga anståndet förverkas och fängelsestraffet avtjänas.

Den dömde skulle därmed ha ett konkret straffhot över sig, vilket bör minska risken för återfall. Vidare skulle omgivningen från början få klart för sig vilket straffvärde gärningen har.

Minskad användning av åtalsunderlåtelse

Då ett brott har begåtts kan åtalsunderlåtelse ges. Följden är att den som har begått brottet helt slipper påföljd. Antalet åtalsunderlåtelser uppgick år 1985 till ca 23 000, vilket var 2 000 fler än föregående år.

En typisk situation då en åklagare kan avstå från att åtala någon är när denne redan står under åtal för annat brott och påföljden beräknas bli oförändrad. Nära hälften av alla åtalsunderlåtelser gäller denna kategori, som för övrigt har visat en snabb ökning de senaste åren. Vad det egentligen här är fråga om är att den som avvaktar rättegång för något brott kan – innan han har dömts – "gratis" begå vissa nya brott. Det är de mycket brottsaktiva som kommer i åtnjutande av denna favör.

Nyligen vidgades möjligheterna till åtalsunderlåtelse påtagligt. Det skall bl. a. kunna meddelas åtalsunderlåtelse när det kan antas att påföljden kommer att bli villkorlig dom.

Reglerna måste ändras så att åtalsunderlåtelse inte sker så ofta som nu. Utgångspunkten bör vara att på brott skall följa straff.

Samhällstjänst bör införas som en ny påföljd. Den skall kunna ådömas i förening med villkorligt fängelse, dvs. anstånd med det utdömda straffet skall medges om föreskriven samhällstjänst fullgörs.

Samhällstjänst finns som påföljd i många länder och försöksverksamhet pågår i Danmark och Norge. Påföljden anses fungera bra. De dömda fullföljer mestadels samhällstjänsten och det är normalt inga problem med att ordna lämpliga arbetstillfällen.

En dom på samhällstjänst skall innebära 40 till 200 timmars samhällsnyttigt arbete. Vid misskötsamhet eller återfall under en prövotid skall det villkorliga fängelsestraffet i regel avtjänas.

Samhällstjänst skall enligt vår mening främst vara ett alternativ till villkorligt fängelse, skyddstillsyn eller korta fängelsestraff och bör vara särskilt lämplig för yngre brottslingar. Påföljden samhällstjänst har flera fördelar. Den dömda får utföra ett samhällsnyttigt arbete och han förs in i en ny social omgivning. En försöksverksamhet med samhällstjänst bör därför inledas.

Frivårdskommittén presenterade år 1984 en ny påföljd kallad villkorligt fängelse med kontraktsvård. Den innebär att den dömda undertecknar ett kontrakt, i vilket han förklarar sig beredd att genomgå vård för sitt missbruk. Fullföljs vården utan återfall i missbruk eller brott behöver fängelsestraffet inte avtjänas.

Påföljden ställer stora krav på den dömda. Det finns all anledning att frukta att många kommer att misslyckas. Man bör enligt vår mening inte ha överdrivna förväntningar på denna form av påföljd. Minskar antalet missbrukare minskar emellertid även antalet brott. Därför bör påföljden införlivas i vårt påföljdssystem.

Straff och vård samtidigt

Många som är intagna i svenska fängelser är missbrukare. Det är en angelägen uppgift att inom ramen för en frihetsberövande påföljd åstadkomma en behandling som kan bryta missbruket.

Straff och vård kan uppfattas som varandras motsatser. Så behöver det emellertid inte vara. Frihetsberövande under viss tid måste ses som en konsekvens av en brottslig gärning. Det ger emellertid samtidigt också förutsättningar för en behandling mot missbruket, vilken självfallet kan fortsätta efter frigivningen om behov föreligger.

Inga ansträngningar får sparas när det gäller att hjälpa en intern ur ett alkohol- eller narkotikaberoende. Givetvis bör en intagen motiveras och ges möjlighet till skol- och/eller yrkesutbildning. Särskilda resurser måste finnas inom frivården för att underlätta övergången till ett liv i frihet.

Det kan inte tolereras att nuvarande möjligheter till narkotikamissbruk på anstalterna lever kvar. Alla kriminalvårdsanstalter skall vara narkotikafria. Detta kan uppnås genom bl. a. ökad differentiering av olika kategorier av interner på olika avdelningar och sträng kontroll av personer dömda för

narkotikabrott. Att skapa helt narkotikafria anstalter är en angelägen kriminalpolitisk reform.

Mot. 1986/87
Ju802

Kriminalisera narkotikakonsumtion

Det finns ett starkt samband mellan narkotikamissbruk och brottslighet. Därför är det nödvändigt med insatser som syftar till att förebygga brott. Vi kan aldrig hoppas på att påtagligt kunna minska brottsligheten om vi inte kommer till rätta med narkotikamissbruket.

En första nödvändig åtgärd är därför att kriminalisera även missbruk av narkotika, genom att täppa till den lucka i lagen som gör "innehav i direkt anslutning till konsumtion" straffritt. En sådan kriminalisering bör minska efterfrågan på narkotika. Den ger bättre möjligheter till tidigare ingripanden mot missbrukarna. Slutligen markerar den samhällets avståndstagande från varje befattning med illegal narkotika och ger därigenom extra tyngd åt övriga åtgärder.

Stärk brottsoffrens ställning

Den brottslighet som drabbar enskilda har ökat kraftigt de senaste decennierna. Detta har medfört ständigt stigande kostnader för medborgarna för försäkringspremier, stöldlarm, m. m.

När det gäller brott mot enskilda är de totala kostnaderna för samhället okända. Det är dock uppenbart att dessa har stigit kraftigt. Eftersom kostnaderna endast delvis belastar det allmänna finns emellertid risk för att konsekvenserna av den samlade brottsligheten mot enskilda blir underskattade.

Det är angeläget att klarlägga hur stora kostnaderna för brott mot enskilda är. Samtidigt bör övervägas hur det allmännas ansvar för de skador som drabbar brottsoffer kan ökas.

Det finns ett flertal åtgärder som på kort sikt kan vidtas för att stärka brottsoffrens ställning.

Europarådets ministerkommitté har år 1985 antagit en rekommendation om brottsoffrens ställning inom ramen för straffrätten och processrätten. Rekommendationen för in ett nytt rättssäkerhetsintresse i straffrätten, nämligen brottsoffrets. Tidigare har straffrätten och processrätten i allt väsentligt setts som en konflikt mellan staten och gärningsmannen. Mycken möda har lagts ned på att tillförsäkra den tilltalade en rad rättssäkerhetsgarantier. Detta är självfallet viktigt, men det står också klart att denna principiella uppläggnings har lett till att brottsoffrets situation kommit i skymundan.

Ministerkommitténs rekommendationer innebär att brottsoffret ges en ny och starkare ställning under hela förfarandet. Viktiga frågor som avhandlas i rekommendationen gäller handläggningen på polisnivå under förundersökningen vid utfrågning av offret och vittnen, åtalsfrågor, domstolsförfarande, skyddet för offrets personliga integritet och privatliv, skydd för offret inför risken för förnyade brott mot honom eller henne, skadeståndsfrågor, rättsligt, socialt, medicinskt och ekonomiskt stöd m. m.

Dessa frågor bör utredas. Målet bör vara att snarast genomföra lagändringar som påtagligt stärker brottsoffrets ställning. Frågan om juridiskt biträde till kvinnliga offer för sexual- och våldsbrott måste dock lösas med förtur.

Det bör ankomma på vederbörande utskott att utforma erforderlig lagtext i de fall sådan krävs.

Mot. 1986/87
Ju802

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om statens ansvar för att skydda medborgarna mot brott.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om allmänpreventionens brottsavhållande betydelse.

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning om besöksförbud på sätt som anges i motionen.

4. att riksdagen beslutar att ändra 8 kap. 4 § brottsbalken på sätt som anges i motionen.

5. att riksdagen beslutar att ändra narkotikastrafflagen (1968:64) i enlighet med vad som i motionen anförts.

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder mot ekonomisk brottslighet.

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för att stärka polisens resurser.

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om minskad användning av åtalsunderlåtelse.

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om strängare straff vid vanebrottslighet.

10. att riksdagen beslutar att ändra brottsbalken och lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt så att den obligatoriska villkorliga frigivningen upphävs.

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om stramare skyddstillsyn.

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om villkorligt fängelse.

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om nya former för frivård.

14. att riksdagen hos regeringen anhåller om utredning i avsikt att klarlägga de totala kostnaderna för brott mot enskilda.

15. att riksdagen hos regeringen anhåller om utredning i avsikt att stärka brottsoffrets ställning på sätt som i motionen angivits.

Stockholm den 20 januari 1987

Mot. 1986/87

Ju802

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Anders Björck (m)

Nils Carlshamre (m)

Rolf Dahlberg (m)

Bo Lundgren (m)

Arne Andersson (m)

i Ljung

Ingegerd Troedsson (m)

Ingrid Sundberg (m)

Rolf Clarkson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Sonja Rembo (m)

Per-Olof Strindberg (m)

